

Pardubický kraj

Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech, zahrnuje však i severozápadní okraj historického území Moravy. Polohu kraje dále určují sousedící kraje – Středočeský, Královéhradecký, Olomoucký, Jihomoravský a Vysočina. Spolu s krajem Královéhradeckým a Libereckým tvoří region soudržnosti Severovýchod (tzv. NUTS 2). Část severovýchodní hranice kraje je zároveň i státní česko-polskou hranicí, odtud je kraj ohraničen jižní částí Orlických hor a nejzápadnějšími svahy Hrubého Jeseníku. Jih a jihovýchod je lemován vrchovinnými oblastmi Žďárských vrchů a Železných hor, střed a západ kraje je tvořen úrodnou Polabskou nížinou. Orlické hory, Žďárské vrchy a Železné hory přitom patří k chráněným krajinným oblastem kraje.

Svou **rozlohou** 4 519 km² (5,7 % rozlohy ČR) je Pardubický kraj pátým nejmenším krajem ČR. Z celkové výměry kraje připadá 59,6 % na zemědělskou půdu, přitom orná půda tvoří 42,4 %. Lesní pozemky pokrývají 29,9 % rozlohy kraje. Nejvyšším bodem kraje je Králícký Sněžník (1 424 m n. m.), který je součástí stejnojmenného třetího nejvyššího pohoří České republiky. Centrální a vrcholová část pohoří Králíckého Sněžníku se zbytky původní vegetace a vrchovištním rašeliništěm byla vyhlášena národní přírodní rezervací. Nejnižší bod kraje se nachází na hladině Labe u Kojic, při západní hranici kraje (201 m n. m.).

Pardubický kraj se vyznačuje rozmanitostí přírodních podmínek; rovnoměrné není osídlení ani rozmístění průmyslové a zemědělské výroby, a proto je rozdílná i kvalita **životního prostředí**. Mezi území nejméně postižená antropogenní činností patří oblast podhůří a vrchovin (bez větších sídel) ve střední a severní části okresu Ústí nad Orlicí a v jižní části okresu Chrudim. Nejintenzivněji je životní prostředí poškozené v územích s koncentrovaným průmyslem, osídlením a dopravními uzly. V Pardubické aglomeraci je stupeň poškození životního prostředí zejména chemickým průmyslem a energetikou jeden z největších v rámci ČR (Paramo, Synthesia, elektrárny Opatovice a Chvaletice).

Z **vodohospodářského** hlediska je Pardubický kraj mimořádně významnou oblastí s přebytky vodních zdrojů nadregionálního významu, a to jak vod podzemních, tak odběrů vody povrchové z vodních toků. Je pramennou oblastí toků bez přísunu znečištění z cizích povodí. Na středních a horních tocích je nižší znečištění toků z odpadních vod, s výjimkou Chrudimky mezi Chrudimí a Pardubicemi a horního toku Svitavy. Ke třem největším vodním plochám kraje patří Sečská přehrada (na Chrudimce), dále Bohdanečský rybník (na Opatovickém kanále) a přehrada Pastviny (na Divoké Orlici). Část území je pokryta velkoplošnou ochranou, tj. pásmy ochrany vod, chráněnými oblastmi přirozené akumulace vod (CHOPAV). Zásoby podzemních vod jsou vázány zejména na Ústeckou a Vysokomýtskou synklinálu české křídové pánve (okres Ústí nad Orlicí a Svitavy) a na kvartérní sedimenty Labe (okres Pardubice).

Pardubický kraj složený ze čtyř **okresů** – Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí – měl k 31. 12. 2023 celkem 451 obcí (6. nejvyšší počet obcí mezi 14 kraji ČR) s 3. nejmenší průměrnou rozlohou katastru obce 10,0 km² a 3. nejnižším průměrným počtem 1 176 obyvatel na 1 obec. V obcích s méně než 500 obyvateli žije 13,4 % obyvatelstva kraje. Podíl obyvatel v obcích od 500 do 1 999 obyvatel nyní činí 25,2 %. V obcích od 2 000 do 9 999 obyvatel je podíl obyvatel v kraji 24,8 %. Podíl obyvatel v obcích nad 10 000 obyvatel se zvýšil, ke konci roku 2023 činil 36,6 %. Krajskou metropoli Pardubice obývá 17,4 % obyvatel kraje. V kraji je celkem 38 měst, ve kterých žije 60,9 % obyvatel kraje. Třemi největšími městy Pardubického kraje jsou Pardubice, Chrudim a Svitavy.

Kulturní zařízení a aktivity kraje se soustřeďují převážně do měst. Mezi nejvýznamnější lze v okrese Chrudim zařadit Muzeum loutkářských kultur a Muzeum barokních soch v Chrudimi, Státní zámek Slatiňany s jeho hipologickými sbírkami, skanzen – Soubor lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci a v přilehlých lokalitách Hlinecka. V okrese Pardubice návštěvníky přiláká zejména pardubický zámek s expozicemi Východočeského muzea a Východočeské galerie. Dále pozdně gotický hrad na Kunětické hoře, barokní zámek v Cholticích a Africké muzeum v Holicích věnované zdejšímu rodákovi – cestovateli dr. Emilu Holubovi. Mnoho návštěvníků zavítá každoročně i do Národního hřebčína

v Kladrubech nad Labem, který prošel v letech 2014 a 2015 nákladnou rekonstrukcí za přispění fondů EU. K turisticky atraktivním místům okresu Svitavy patří hrad Svojanov či zámecký areál v Litomyšli zařazený v roce 1999 na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Jeho atraktivitu zvýšila revitalizace celého zámeckého návrší včetně chrámu Nalezení sv. Kříže a Regionálního muzea (jeho revitalizace obsadila 1. místo v soutěži muzeí Gloria musaealis 2014 jako „muzejní počín roku“). Z okresu Ústí nad Orlicí jsou známé zříceniny hradů Lanšperk, Litice, Žampach; v Letohradě turisty zaujme Muzeum řemesel, zámek a zrekonstruovaná tvrz Orlice. Na Vysokomýtsku se stává turistickou dominantou rekonstruovaný areál zámku v Nových Hradech. Od roku 2014 působí ve Vysokém Mýtě Muzeum českého karosářství. Hudba je v Pardubickém kraji převážně spojována s pardubickou Komorní filharmonií, svoji tradici má operní festival Smetanova Litomyšl i hudební festivaly v Poličce (rodišti skladatele Bohuslava Martinů). Z divadelních scén je nejznámější Východočeské divadlo v Pardubicích, které mimo jiné od roku 2001 pořádá Festival smíchu – přehlídku komedií v podání divadel z celé republiky. Již od roku 1995 se v Přelouči uděluje „Cena Františka Filipovského“ za dabing.

Z oblasti **sportu** je nejznámější areál pardubického závodiště, místo konání Velké pardubické steeplechase. Milovníci vůně benzínu a silných strojů si zase vybaví tradiční motocyklové závody o „Zlatou přilbu České republiky“. I v mnoha dalších sportovních odvětvích hraje Pardubický kraj prim. Pardubický hokejový klub je od roku 1950 tradičním účastníkem české (dříve československé) nejvyšší hokejové soutěže, získal šest titulů mistra ligy a vychoval pro světový hokej hned několik velkých hokejových talentů. Basketbalový tým Pardubic a Svitav se umísťuje na předních místech Národní basketbalové ligy. A na zdejší tenisové kurty vzpomínají skoro všechny naše hvězdy bílého sportu, neboť tenisová „Pardubická juniorka“ otvírá mladým talentům brány do světa vrcholového sportu.